

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Tuuri, H. & Jussila, A. (2020) Näkemyksiä opinto-ohjaajien ja erityisopettajien osaamisesta. *Opinto-ohjaaja*, 2020:4, s. 12 - 13.

Näkemyksiä opinto-ohjaajien ja erityisopettajien osaamisesta

Johdanto

Tampereen ammattikorkeakoulun opinto-ohjaaja opiskelijat keräsivät tietoa näkemyksistä erityisopettajan ja opinto-ohjaajan osaamisesta Tampereen opo-päivillä 7.2.2020 osana Oppijan oikeus – opettajan taito-hanketta. Kolmen kysymyksen teemahaastatteluun vastasi 107 opinto-ohjaajaa. Opinto-ohjaajat työskentelevät eri koulumuodoissa ja eri kouluasteilla, ja he vastasivat sen mukaan. Opinto-ohjaajan ja erityisopettajan työnkuvat ja -nimikkeet vaihtelevat työpaikan mukaan. Kouluasteesta ja -muodosta riippuu, puhutaanko oppilaanohjauksesta vai opinto-ohjauksesta tai erityisestä tuesta vai erityisopetuksesta.

Haastattelussa oli kolme kysymystä:

1. Mitä yhteistä näet opinto-ohjaajan ja erityisopettajan työn edellyttämässä osaamisessa?
2. Mitä eroa näet opinto-ohjaajan ja erityisopettajan työn edellyttämässä osaamisessa?
3. Mitä koulutusta kaipaisit lisää?

Haastattelijat antoivat joko vastaajan itse täyttää lomakkeen tai kiireisimmiltä vastaajilta haastattelijat kysivät ja kirjasiivat vastaukset lomakkeelle. Vastauksista yhdistettiin saman tyyppiset vastaukset samaan luokkaan kysymyksittäin. Tässä tarkastelussa ei eroteltu vastaajien edustamaa oppilaitos- tai koulumuotoa. Vastausluokkia yhdistelemällä koottiin lopuksi yhteenvedoksi kokonaiskuva vastaajien näkemyksistä.

1. Mitä yhteistä näet opinto-ohjaajan ja erityisopettajan työn edellyttämässä osaamisessa?

Näkyvimpänä kuvauksena yhteiseksi tekijäksi erityisopettajan ja opinto-ohjaajan työssä näkyi yksittäisen opiskelijan kohtaaminen ja tukeminen, jota vastaajat pitivät tärkeänä tai näkyvimpänä osana työtä. Opinto-ohjaajan ja erityisopettajan työn konsultoitava ote jää taka-alalle. Myös kohtaamiseen liittyviä arvoja ja eettisiä periaatteita tuotiin vastauksissa esille. Kohtaamisosaamista tarvitaan myös eri verkostoissa toimimisessa ja vuorovaikutuksessa kollegoiden, vanhempien tai muiden toimijoiden kanssa. Yhteistyötaitojen merkitys löytyikin vastauksissa useamman kerran. Yhteistyötaitoja kuvattiin yleisenä yhteistyönä verkostoissa ja erityisesti mainittiin opinto-ohjaajan ja erityisopettajan välisen yhteistyön merkitys. Yhdessä ajetaan nuoren asiaa omasta näkökulmasta ja oman osaamisen kautta.

Toinen merkittävä vastauksista löytyvä erityisopettajan ja opinto-ohjaajan töitä yhdistävä näkökulma oli

oppilaslähtöinen/-keskeinen/henkilökohtainen/yksilöllinen tuki. Hyvin monet näkökulmat voidaan tulkita siten, että lähtöajatuksena on yhden opiskelijan kohtaaminen. Myös yksilöllinen poluttaminen tai erilaisten opintopolkujen tunteminen ja opiskelijan tukeminen opintopolulla ja opintojen edistäminen kuvaavat yhden opiskelijan tilanteen selvittämistä ja opiskelijan elämänkätän tunteminen. Vastauksissa esiintyy myös vaade, että ohjaajan tulee hallita opiskelijan polun tukemisessa tarvittava osaaminen. Heillä pitää olla riittävästi tietoa esimerkiksi opintojen sisällöstä, tukimahdollisuuksista ja tietoa eri polkujen mahdollisuuksista ratkaisujen tueksi. Opinto-ohjaajan lisäksi myös erityisopettajille annetaan opiskelijan polun tukemisessa asiantuntijan rooli.

Molemmat toimivat vastaajien näkemyksen mukaan asiantuntijoina opiskelijan polkua edistettäessä. Vaikka opiskelijan opintopolulla edistyminen nähdään opinto-ohjaajaa ja erityisopettajaa yhdistävänä tekijänä, se esiintyy osassa vastauksissa myös erona heidän osaamisensa välillä. Asiantuntijuus on erilaista, sillä kummallakin toimijalla on omat osaamisalueet: opinto-ohjaajalla koulutuspolun vaihtoehtoista ja erityisopettajalla polulla kulkemisen tukemisesta. Yhtenä näkökulmana vastauksissa esiintyivät yhteinen arvomaailma ja eettiset periaatteet, joiden varassa työtä tehdään. Vastauksissa ei avattu tarkemmin mitä näillä yhteisillä periaatteilla tarkoitetaan. Arvostus ja vahvuuksien tukeminen viittaavat positiiviseen ihmiskäsitykseen. Opiskelijan koko elämänkätän ymmärrys tarkoittaa, että opiskelija on nähtävä kokonaisuutena ja toimijoiden on oltava opiskelijan asialla.

2

2. Mitä eroa näet opinto-ohjaajan ja erityisopettajan työn edellyttämässä osaamisessa?

Päällimmäisenä erona näyttäytyi erilainen osaaminen. Erityisopettajan erityisosaamiseksi luettiin ymmärrys diagnooseista, lukiseuloista, oppimisen vaikeuksista, neuropsylogologisista haasteista sekä ymmärrys näiden näkymisestä opiskelijan arjessa. Tätä erityisopettajan osaamista tarvitaan sekä yksittäisen opiskelijan tilannetta ratkottaessa että erityisen tuen asiantuntijana toimittaessa. Erityisopettajan työtä kuvattiin kolmessa eri kontekstissa: yksittäisen opiskelijan tilanteen arvioinnissa, substanssin mukaisen oppiaineen opettamisessa opetustilanteissa sekä konsultoivana asiantuntijana erityisen tuen suunnittelussa. Viimeksi mainitussa näkökulmassa toiminta kohdistuu henkilöön eikä suoraan opiskelijaan.

Opinto-ohjaajan osaamista luonnehdittiin koulutuspolkujen, ja jatko-opintovaihtoehtojen asiantuntijana. Opinto-ohjaaja ohjaa eteenpäin, kertoo mahdollisuuksista, tukee opintoihin liittyvissä valinnoissa ja mahdollistaa tulevaisuuden vaihtoehtoja. Opinto-ohjaajan työ nähdään tulevaisuuteen suuntautuvana ja häneltä edellytetäänkin tulevaisuusorientaatiota. Opinto-ohjaajan näkökulmaa kuvattiin laajemmaksi kuin opettajan tai erityisopettajan. Joissakin vastauksissa todettiin, että ei ole mitään eroa ja löytyi myös vastaus, jossa todettiin olevan täysin eri työtä. Ääripäiden väliltä löytyivät kuvaukset, joissa todetaan katsantokantojen olevan erit ja molemmilla on erilaiset osaamisvaikeudet, mutta niitä on tärkeä hyödyntää yhteistyössä.

3

3. Mitä koulutusta kaipaisit lisää?

Useimmiten vastauksissa mainittiin erityiseen tukeen liittyvä koulutus. Näistä esimerkkeinä tulivat haastavat tilanteet, erityispedagogiikan erilaiset sisällöt, masennus ja mielenterveys. Ohjaukseen liittyvää lisäkoulutusta kaivattiin teoreettisen osaamisen vahvistamiseen, kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen sekä erilaisiin ohjauksen välineisiin, menetelmiin ja ympäristöihin kuten verkko-ohjaukseen. Lisäksi esille tulivat ajankohtaisten asioiden päivityskoulutus, eri uudistukset ja myös tutkimustiedon esittelyä. Jos vastauksista jotakin johtopäätöstä koittaa rakentaa, niin erityispedagogiikan osaamistarvetta on. Pitää tarkkaan pohtia, miten yksilöidystä toiveista rakentaa koulutustarjontaa.

Yhteenvetoa

Kyselyn perusteella opinto-ohjaajan ja erityisopettajan työtä lähestytään tilanteena, jossa kohdataan yksi opiskelija. Työ mielletään ensisijaisesti yksilötyöksi. Keskeinen osaaminen on kohtaamisen taito em. tilanteessa. Miten kohtaamisen valmiuksia voidaan vahvistaa ja mitä olisi mahdollista tehdä yhteisesti OPO- ja AEO-koulutuksissa? Mihin kohtaaminen perustuu ja miten sitä koulutuksessa tulisi lähestyä? Vaikka molemmat työskentelevät opiskelijan polulla, ero on osaamisessa, jonka perusteella opiskelijan polkua tarkastellaan. Karkeasti voisi erotella opinto-ohjaajan olevan polun vaihtoehtojen ja jatkomahdollisuuksien esittelijä, kun erityisopettaja käyttää osaamistaan haasteiden, vaikeuksien ja etenemisen esteiden minimoimiseen. Yhdistävä tekijä on yksittäisen opiskelijan tukeminen yhä monimutkaisemmilla poluilla.

Kirjoittajat:

Helena Tuuri,
Opinto-ohjaaja opiskelija,
FM ja opettaja
Ari Jussila,
Lehtori